**ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ח פטור כו'.** הו"מ למפרך מנריימ"ת גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דלמוס הוא מ"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ מ"ל אף על גב דהוו לאחר נפילה מוסיף ומודה ר"מ במעשה קנקנים כו' למאי פטור והא ר"מ לאחר נפילה מוסיף ומודה ר"מ במעשה למיימר דלמיירי א בשעת נפילה דמ"כ מה לו להזכיר קנקנים ב לא הוה ליה למימר טפי מלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דלמוס הוא ג: **כי פליגי אליבא דרבנן.** לא בעי למימר מיפכח דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר למר לך דע"כ לא מחייב ר"מ מלא ד משום דפוטר הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נזקין לחומ"ק דקיס ליה דמפקיר נזקין דפשיעה פליגי: **תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב.** מסקנא לא קיימא הכי והא מלא פריך מהניח לרבי אלעזר לעיל ה משום למאן להוכיח ממילתיה דר"ח לחודיה דפטרי רבנן במפקיר נזקין לפלוגי למר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליגי אלכתי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמתי לא פריך מהניח לעיל לעיל ליה מפקיר נזקין דעלמא מייב לרבנן ו ור"ל משום מלא מפרש בהדיא מלא מתוך קשיא לרבי יוחנן מלרבי יוחנן לרבי שניף לה ומייתי מילתא למפרש טפי בהדיא:

**אלא אמר רב אשי בשהפכה בפחות מג'.** מכאן אין לדקדק מלא מעי הגמרא ג' עפחים דכי מתכוין קני בהגמרא פחות מג' דשמעי מכח משום ט לחפילו ח מבטה בהפקר קני ז ח"ל משום דהוי מלי גמל בכליו וקני ליה כליו ח"ל כשמגביה בידו לכיון שהוא בידו קני בפחות מג' וכך אירע בריש מלו נערות (כתובות דף מ.) ומלא לאמר מפקר מלון (עירובין דף עט: ושם יט) גבי מכית של שפופי מצומות צריך שיגביה טפח שאני שפופי מצומות דלרבנן ט מדע דהפה מלא להשמיענו אין הגמרא בכל מקום מקפי י:

**אלא ר' יוחנן דאמר חייב.** יא מ"מ מינטריך לפרש לפי שאין לרכן של בני מלם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין לפילו כשאין מחייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותם נמי מחייב לחיכא לסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף ג.): לא

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל א דמפקיר נזקין דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקין רבי יוחנן ור"א חד אמר ב חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב בר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקין דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב ג דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן ד בור ברשות הרבים ה[וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן ו ההופך את הגלל ברה"ר והזיק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקין פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם ז לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה ח דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי בשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן ט המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריה אבל במצמצם פטור מצמצם מאי מעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקין חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקין פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן י הלכה כסתם משנה ותנן יא החופר בור ברה"ר נפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

למקום מהלך בני מלסו: **ומי מלמר רבי יוחנן הכי.** למפקיר נזקין פטור: **בור ברה"ר.** למ"ל מיבעי ליה משום דסיכ"ל: **מלא.** למ"ל מיבעי ליה משום דסיכ"ל: **מצמצם.** למ"ל מיבעי ליה משום דסיכ"ל: **משום.** למ"ל מיבעי ליה משום דסיכ"ל:

**לא מימא מצני' ר"מ היא.** גבי שני קדרים קלי לקמן בהלי פרקין (דף לא.): **אלא הא קמ"ל.** ר' יוחנן: **דמפקיר נזקין דכסא.** למחלתו הוא דפטרי רבנן אבל שמפקיר נזקין לפלוגי דכסא לא פליגי ולא מידוק מדבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי: **תניא דר"מ כ"ע לא פליגי.** להסתם בהפקיר נזקין הכל ע"י למוס מתמילה מחייב כ"ם בהפקר שמחילתו בדלון: **בור ברה"ר.** למ"ל מצניע ליה לר"ל למיוסב דבור ברה"ר היא: **משם שעות ולמעלה.** לין מתך ברשותו למע"ג ט לחיתיס מסור בהגמלה ועשאו ככמות כלילו הוא ברשותו לעשות עליו בבל ירלה ובל ימלא: **ההופך את הגלל.** זבל המופקר בהר"ר והפכו ממקום למקום: **חייב בנזקו.** לקנייס בהגמהה וממונו הוא: **שנתכוין לזכות בו.** בהגמניהו ומייב מלום ממונו למאחר שקנייה למע"פ שהניחו אם לא הפקירו למל נתכוין ליטלו אפס למאחר זמן: **אבל לא נתכוין לזכות** (ט) **בה.** לכהגמניהו: **פטור.** ומע"ג דבהר"ה בור ברה"ר בהפכה ונתקל ונפתל בהמה במקום שזקקו אם היה היה במקומו בראשון לא נתקל בו זה. למ"ל לר"ל בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נזקין דבא מלן דמחייב מבור ברה"ר ליף לה שלא היתה שלו מעולה: **שהחזירה למקומה.** למ"ל בהר"ה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולה למלו בורה בור הוא: **וחזר וגילהו. לפטור: וקתני ליה ברשותיה.** ומחייב. והמי ממי בהגמניהו מסתלקו (י) מעשה ראשון ונסתם הבור והבאזר והשלימו הוה ליה בורה: **אלא אמר רב אשי.** הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין בהא לא נתכוין לזכות בה פטור: **בשהפכה לפחות מג'.** למתחילה לא הגביה שלשה הלבך לאו הגמהה היא לבבור פחות ממי ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקוחתה לגיכה לחיובי מלום ממונו מלום בורה (ג) בור ממי לא מחייבים ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב מלום ממונו לחיכא למ"ל ט) תבטה בהפקר קני בלא הגמהה בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קיח.): **ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב.** הוחיל וסביבל ליה למפקיר נזקין מייב: **המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר: והגודר גדרו בקוצים.** שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של מגנים הוא לבחתיב וגדר מבני של קוצים: **וגדר.** מבני שנפל לרה"ר כו': **לא שנו.** לגודר בקוצים מייב: **אלא במפריה.** לשם קוצים בהר"ר דה"ל בור ברה"ר: **אבל למצמצם.** לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג להפקיר רשותו שהקנאו לרה"ר פטור: **להתחכך בכתלים.** וזה שמתחכך וסוחק מעונה הוא. ומפריה היינו טעמא דמייב שהני ממונו הוא ולא הפקירן וספריחן



ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו', ודברין פשוטין הן. ואפ"ה אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוה אנוס, אבל מפקיר נזקין דעלמא חיובי מחייבי. איתמר מפקיר נזקין, ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור. תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר (פסחים ו, ב) ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברין אינן ברשותו שלאדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבי' וחמץ מוי שעות ולמעלה. הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו, מכלל שהוא מופקר ורחייבן בעליו, ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ואקשי' עלה, והתנן (לקמן ל, א) ההופך את הגלל לרשו' הרבי', כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעו' והפכה. פי' גלל, זבל כדכת' (יחזקאל ה, יב) בגללי ציאת אדם. והזיק בהן אחר, חייב בנזקו. ואמ' ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוין לזכות בגלל, להוציאה לגנו ולזבל בה, אבל לא נתכוין לזכות בה פטור. אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה. ופירק רב אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה, ולא הפקירה. אמ' רבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו'. רב אשי אמ' כגון שהפכה פחות מג' טפחי', פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבי' ובא שמעו' והפכו בפחות מג', ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא רמה (ב) ברשותו, דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי. אם נתכוון לזכות בה בזה ההיפוך חייב, ואם לאו פטור. וכי האי גוונא פטור, אבל המפקיר נזקיו חייב. ודייקי' מדר' אלעזר אמ' חייב ר' יוחנן אמ' פטור. איני והתנן (לקמן ל, א) המצניע את הקוץ ואת הזכוכית, והגודר בקוצים, וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק, חייב. ואמ' ר' יוחנן, לא שהוא חייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברשו' הרבי', אבל המצמצ[ם] אותן בכותל פטור. ודייקי' מינה, מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברשות הרבי' חייב, ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ודחינן להאי דיוקא ואמרי' מאי טעמ' מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים. ואקשי' והאמ' ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן (לקמן ג, ב) החופר בור ברשו' הרבי' ונפל שמה שור או חמור ומת חייב, והא בור ברשות הרבי' נקיו מופקרין הוא ואמ' ר' יוחנן חייב. **ואפ"ק** לעולם הוא דאמ' מפקיר נזקיו חייב, והלכה כמותו, ודקיימ' לן כוותיה. ור' אלעזר סבר פטור והאי דאמ' ב' דברין אינן ברשותו שלאדם כו'



ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להסתמיכ עליהן. (פסחים ו:). **בור ברשות הרבים.** הפיחתו מייב בנזקין ואין הבור שלו מלא של הפקר, שהרי גרמה הבירים הוא, ואף על פי שכיהו לין רשות הרבים קניה לו (שם). **הלכה כסתם משנה.** כי הוא סידר המשנה וכשהפה דבני מכס ושמו בעיניו שנלן סתם ולא הזכיר שם מומנו עליהן כי שלא יהא שנוי אפי יחיד ונלמין כחילו נשנו אפי המרובים ויעבו ממונן (ביצה ב:).



א. התם. כ"פ. ב. ורוח שאינה מצויה. כ"פ. ג. ר"ל דוודאי מצי למפרך מגוף הבריימא אלא ניחא ליה טפי למפרך מר' יוחנן. כ"פ. דניחא ליה להקשות מר' יוחנן לר' יוחנן. הכא"פ בשיטמ"ק. ד. בנתקל. כ"פ. ה. [ד]ליעל אסקינן בדר"א דבתרתי פליגי כדאביי, ורבנן פטרי אף במפקיר נזקיו דפשיעה. כ"פ. ו. [ה]הכא אמר ר' יוחנן דבמפקיר נזקיו דפשיעה נמי פטרי רבנן. כ"פ. ז. אבל מחבירו צריך הגבהה ג"ט. סגסות אמ"ר. ח. [ו]משום דשיתופי מבואות דרבנן הקלו בקניינן. רשב"ם. ט. וא"ת א"כ אמאי צריך לרב אחא בריה דרב איקא לפרושי טעמא דמצמצם פטור משום דאין וכו' תיפוק ליה משום דס"ל מפקיר נזקיו חייב ברה"ר אבל בור ברשותו פטור. תר"י מ וריט.



(א) רש"י ד"ה אלא וכו' למחלת בור: (ב) ד"ה וחמץ וכו' לחלוק: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום טומה. נ"ב פי' ללא הלמיקו ג"כ ג' טעמים ומסביהן ליה ללא טעמים לחלוק מעשה למחלוק וכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בהגהת מנמ"י:



**תום' ד"ה אלא וכו' דאילו הבבה בהפקר** קנה. עי' תוי"ט פ"ד מ"ג דשקלים ד"ה מתמה:

**משום ר' ישמעאל.** שני דבריס תינן ברישותו כו': **לא יהא אלא ברפשו.** תמה במים משום דהתם לא תיילי כשפכה בכוונה אבל הכא תנא השופך ממא כשפכה בכוונה במקום שנעשין רפש וטיט ג"כ ברישא קתני הוחלקו ממא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוחלקו ממא שנמשו עמהן הוחלקו: **ברתמו מיא.** פירוש נתמו מים נמי מיירי[א] ועיתא ליה לחוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלחוקמי דוקא גלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו ות"ח ולי תמו מים ממש מפקר להו והוי טור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראויין לשום דבר[ב] ולי הוה גרם ליפכא הוה ניחא מי סברת תמנו מים ונכנסו בעפר ועשה טיט[ג] לא דלא תמו מיא מים שהמים גלולים עליו[ד] דמסתמא לא מפקרינהו[ה]: **וחייב בעל הכותל.** ות"ת כותל רעוע נמי מיבעי ליה[ו] לאפוקי מדאמית שמא הלעיטה שם כשהיתה בידו וי"ל דמ"מ[ז] לאו המניע להמתייב כיון שפשע[ח] ואין נרין להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא תעכב המחרישה.**[ט] בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה הממרישה[י]: **אפילו תימא רבי יהודה בו'.** ות"ת ואם תמצי קתני כל הקודם בהן זכה[יא] וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ומיהו למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת שלשים תקשה ליה דלרבי[יב] מדלרבי[יג] דקתני במתני' דמייב לשלם ובכדי והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא דשב"ג תומר אף מאן מלשלמ כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח וחזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דלרבי[יג] פליג אמ"ק וס"ל לאפילו הניח ברשות מייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענייס סוין[יב] לע"ג דבשמעתין דסתם כייל להו כאלי הלכי:

**מתני' שלא בשעת הוצאת שלים ור' יהודה היא.** תימה למאי קתני כדי בהבית והעלייה (ב"מ שם קיח: ושם) דאמתי המוציא שבא לרה"ר המוציא מוציא ומשלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' למ"ד כר' יהודה[יג] וי"ל דסתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת שלים זכאי אפי' למ"ד כר' יהודה דאמתי להוציא ע"מ לזכות לאחר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק מאחר שלא בשעת הוצאת שלים יום זכה ולרבי יהושע בן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק[יד] ור"ת מתני' דסתם מתמע ליה בשעת הוצאת שלים מדקתני המוציא מוציא ומזכה בשלים ושפיר אית ליה לרבות להניח שלשים יום[טו] והא דתמר המוציא מוציא עליה טובא קמ"ל כלומר מוציא לאחר שלא בשעת הוצאת שלים יעמוד לשלם[טז]:

**לא יהא אלא ברפשו.** תמה לעיל (דף כח.) בהומלק תנא השופך ממא משום דהתם לא תיילי כשפכה בכוונה אבל הכא כרישא קתני הוחלקו ממא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוחלקו ממא שנמשו עמהן הוחלקו: **ברתמו מיא.** פירוש נתמו מים נמי מיירי[א] ועיתא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא גלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו ות"ח ולי תמו מים ממש מפקר להו והוי טור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראויין לשום דבר[ב] ולי הוה גרם ליפכא הוה ניחא מי סברת תמנו מים ונכנסו בעפר ועשה טיט[ג] לא דלא תמו מיא מים שהמים גלולים עליו[ד] דמסתמא לא מפקרינהו[ה]: **וחייב בעל הכותל.** ות"ת כותל רעוע נמי מיבעי ליה[ו] לאפוקי מדאמית שמא הלעיטה שם כשהיתה בידו וי"ל דמ"מ[ז] לאו המניע להמתייב כיון שפשע[ח] ואין נרין להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא תעכב המחרישה.**[ט] בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה הממרישה[י]: **אפילו תימא רבי יהודה בו'.** ות"ת ואם תמצי קתני כל הקודם בהן זכה[יא] וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ומיהו למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת שלים תקשה ליה דלרבי[יב] מדלרבי[יג] דקתני במתני' דמייב לשלם ובכדי והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא דשב"ג תומר אף מאן מלשלמ כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח וחזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דלרבי[יג] פליג אמ"ק וס"ל לאפילו הניח ברשות מייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענייס סוין[יב] לע"ג דבשמעתין דסתם כייל להו כאלי הלכי:

**מתני' שלא בשעת הוצאת שלים ור' יהודה היא.** תימה למאי קתני כדי בהבית והעלייה (ב"מ שם קיח: ושם) דאמתי המוציא מוציא ומשלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' למ"ד כר' יהודה[יג] וי"ל דסתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת שלים זכאי אפי' למ"ד כר' יהודה דאמתי להוציא ע"מ לזכות לאחר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק מאחר שלא בשעת הוצאת שלים יום זכה ולרבי יהושע בן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק[יד] ור"ת מתני' דסתם מתמע ליה בשעת הוצאת שלים מדקתני המוציא מוציא ומזכה בשלים ושפיר אית ליה לרבות להניח שלשים יום[טו] והא דתמר המוציא מוציא עליה טובא קמ"ל כלומר מוציא לאחר שלא בשעת הוצאת שלים יעמוד לשלם[טז]:

משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'**[א] השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו[ב] המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב[ג] לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב:[ד] לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא[ה] כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקן חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן[ו] לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם[ז] לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא[ח] לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר[ט] המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקן חייב המצניע א"ר יוחנן[י] לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל[יא] אמר רבינא[יב] זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר[יג] חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת[יד] שדי להו בנורא רבא[טו] שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין[טז] רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'**[יז] המוציא את שלו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא[יח] ר' יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק[יט] והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות ת"ש[כ] כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע, כך המכסה בורו בדליו שלחבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור. פשיטא, היא היא, מהו דתימ' בכותל מאי טעמ' פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקרן לאודועי הא אנא סתר כותלי טול קוציך והצניעם. אבל בבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי ליה לאודועי, קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבורא דחבריה. ת"ר **חסידים הראשונים** היו כו'. רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. **מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין.** דת"ר חסדין הראשונין כו'. פי' החפץ להיות חסיד יקים מילי דנזקין אפי' לרשו' הרבי'. **רבינא אמ' מילי דאבות,** מסכת אבות משה קיבל תורה וג'. ואמרי לה ברכות, דאמרי' (ברכות לה, א) אסור לאדם להיהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו. **מתני'. המוציא תבנו וקשו לרשו' הרבים לזבלים והזיק בהן אחר חייב כולי.** לימ' מתני' **דלא כר' יהודה,** ושקלי וטרו ואסיק, ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבי' אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. (פסק) **ולית הילי כר' יהודה** דגרסי' בסוף בבא מציעא (קף, ב), אמ' אביי רשב"ג ור' יהודה ור' (טרפון) [שמעון] כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמ' רשות והזיק פטור מלשלם. ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מיניהו. **ואסיק** לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל חייב. רב אשי אמ'

תבנו

משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות ת"ש[כ] כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

**מסורת הש"ס**

**א)** [לעיל כח:], **ב)** [לעיל כח.], **ג)** לעיל ו., **ד)** [תוספ' פ"ב], **ה)** פ"ש דרבינא וכן הוא בירו"ף ובתוספ' רשב"ם, **ו)** לקמן פח: [תוספ' ב"מ פי"א], **ז)** לקמן סב: [ועי"ש ותוס' בב"מ לח: ד"ה ולי"ל ותמניע ועי' ב"מ קיח:], **ח)** [לעיל כט:], **ט)** [לעיל כח:], **י)** פ"ש ולעני כותל כרמי חייב בעל הכותל משום דאי לאו מיפתר כותל לעיל כח:], **כ)** לקמן סב:

**הגהות הב"ח**

**(א)** גמ' אמר מצמצם פטור מ"ע פטור: **(ב)** רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' ויעול קולותיו. נ"ב פ"ש ולעני כותל כרמי חייב בעל הכותל משום דאי לאו מיפתר כותל כרמי:

**גליון הש"ס**

**גמרא אמר רבינא זאת אומרת.** כעין זה לקמן דף לג ע"ב:

**מוסף תוס'**

א. דבכל ענין איירי מתניתין. ג"פ. ב. דנהי דתמנו מיא לענין שלא נעשו רפש וטיט מ"מ לא תמנו כל כך שלא יהיו ראויין עוד לשום דבר. ג"פ. ג. דאין הקרקע מתלחלח לעשות רפש עד שיובלעו המים כולן. ר"מ"ב. ד. [ז"ל] לא נעשו רפש וטיט. ג"פ. ה. ונמצאת החבטה בקרקע הגמור. מ"מ. והלכך לגבי הזוק אדם קרקע עולם הוא ופטור. ר"מ"ב. ו. לבעל הכותל. ג"פ. ז. יותר. מ"מ. ח. תחילה. מ"מ. ואע"ג דבעל הכותל נמי פשע. ג"פ. ט. כלומר, מעמיקין להם ג' טפחים כדי שלא תתעכב בהם המחרישה. מ"מ. י. שאף זה מידת חסידות שלא תוציאם המחרישה ויזיקו את הרבים. ומיו יעשים מעומק. יא. ואי כר"י היכי קתני במתניתין כל הקודם זכה הא לרבי יהודה יש לו רשות לצבור זבלו כל ל' יום. ג"פ. יב. דיש לחלק בין ברשות דהכא לרשות דהתם, דהתם הוי טפי ברשות וצ"ע. ג"פ. יג. ואמאי לא משני מתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים ודבר הכל. מ"מ. ג"מ קף ע"ג ד"ה ממוחמת. יד. [ד]משמע בשעה שרגילין לזבל. מ"מ. ג"מ שם. טו. והא דלא הזה קשה ליה דר"י שרי שלשים יום ומתניתין לאלתר, משום דאיכא למימר. מ"מ. שם. ועי' מגמות מיימס כאן. טז. מה שהזיק. מ"מ. שם.

**מוסף רש"י**

**המצניע את הקוץ ואת הזכוכית.** כלים"ל (לעיל כט:). **והגודר את גדרו בקוצים.** שעשה גדר של קוצים, דמתם גדר של אבנים הוא לכתפי (משלי כד) וגדר אבנים נהרסה (לעיל כט:). וגדר, אבנים, שנפל להי"ר כו' (שם). **אבל הוא עצמו.** הוזק הוא עצמו (לעיל כח:). **קרקע עולם.** שאין לו בעלים (שם). **כל אלו שאמרו.** וקמיבעי ומאי להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם, כלומר כל אלו שאמרו מכאן יש להן רשות להצניע להי"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן. פותחין לעוכותיהן למקלסים שופכין, שופכין מחלינין להי"ר, וגורפין מערותיהן. ומשליכין זבליהן להי"ר (לעיל ו.). **בימות החמה אין להם רשות.** מפני שהרמות נמה והוא מקלקלו, **ובימות הגשמים.** שהרמות מלוכלכות, יש להם רשות (שם). **ואע"פ שברשות.** ג"ד משליכין, אם הזיקו חייבים (שם). **ההופך את הגלל.** זבל המופקר להי"ר והפכו ממקום למקום (לעיל כט:). **חייב בנזקו.** להקניט כהגבהה וממנו הוא (שם). **כל שלשים יום.** שלשים יום רשאי להניחו שם (לקמן פא:) אי: משלשים לשלשים אחר ואיכא כלי שיהא נשף יפה (ב"מ קיח:). **בנר חנוכה פטור.** מוני שבירושה פרסום מצוה היינה שם (שבת כא:). גבי היא מוני נרו מבחוץ ועבר גמל ענון פסחן ולקח נגר וכיבלוק את הכירה (ב"מ קיח:). **כאי לאו משום רשות ב"ד.** למתא כל מילי דיכהו ליה רבנן רשות, אם הזיק פטור (שם). **כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים.** כל אותן מקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל להי"ר ולהשליכן נשם, כגון הוחלו שלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם ומערותיהן מעומים בימות הגשמים, דכרשות קף עבדי (שם).

## גמרא

תבנו וקשו תנן משום דמשרקי: כל הקודם בהן זכה: אמר רב [א]בין בגופן בין בשבחן וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן במאי קמיפלגי רב סבר קנסו גופן משום שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן משום שבחן תנן ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואילו כל הקודם זכה לא קתני תנא לרישא וה"ה לסיפא והא תני עלה אסורין משום גזל כי קתני אסורין משום גזל אכולה מתני' קאי לאותו שקדם וזכה והא לא קתני הכי דתנן המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה [ב]ומותר משום גזל וההופך את הגלל לרה"ר והוזק בהן אחר חייב [ג]ואסור משום גזל ° אמר רב נחמן בר יצחק גלל קרמית דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו דבר שאין בו שבח לא קנסו איבעיא להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנסינן או לכי מייתי שבחא קנסינן ת"ש מדקאיירינן גלל ותסברא כי איירינן גלל מיקמי דלשני רב נחמן לבתר דשני רב נחמן מי איכא למירמא גלל כלל לימא כתנאי (א)שטר שכתוב בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ וחכמים אומרים [ד]גובה את הקרן אבל לא את הרבית לימא רב דאמר כרבי מאיר וזעירי דאמר כרבנן אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא קרן דבהתירא אבל הכא קרן גופא קמזיק וזעירי אמר לך אנא דאמרי אפי' לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה דעבד ליה שומא אבל הכא מי יימר דמזיק לימא כהני תנאי המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה ואסורין משום גזל ר"ש בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ומותרין משום גזל הא גופא קשיא אמרת כל הקודם בהן זכה והדר קאמר אסורין משום גזל אלא לאו הכי קאמר וכל הקודם בהן זכה בשבחן ואסורין משום גזל אגופן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' גופן נמי כל הקודם בהן זכה לזעירי ודאי תנאי היא לרב מי לימא תנאי היא אמר לך רב דכולי עלמא קנסו גופן משום שבחן והכא בהלכה ואין מורין כן קא מיפלגי דאתמר רב הונא אמר רב [ה]הלכה ואין מורין כן רב אדא בר אהבה אמר הלכה ומורין כן איני והא רב הונא אפקר חושלי רב אדא בר אהבה אפקר סליקוסתא

## רש"י

**תבנו וקשו תנן.** דמחייב דעדיין לא נעשו זבל וקשים הם ומחליקין בהן וכי קאמר רבי יהודה בזבל קאמר דמוציא אדם זבלו שאינו נוח להחליק כל כך: **משרקי.** מחליקין: **בשבחן.** במה (א) שהשביחן ברה"ר: **ואילו כל הקודם זכה לא קתני.** משום דגלל זהו רעי ואינו משביח ברה"ר דמושבח ועומד הוא וקשה לרב: **והא קתני עלה.** בברייתא אסורים משום גזל: **אכולה מתניתין קאי.** הא' אסורין משום גזל ואפילו אתבן וקש הלכך הכי קאמר דלאחר שקדם וזכה בהם אחר אסור לגזלן הימנו: **מדקא איירינן גלל.** עליה דרב מכלל דאיהו סבר לאלתר קנסינן דאי לבתר דאייתי שבחא מאי רומיא דגלל הא (ב) לאו שבח בגלל: **כי איירינן גלל מקמי דשני רב נחמן.** דהוה סבירא לן דאע"ג דאין סופו להשביח קניס רב וכ"ש דבדבר שסופו להשביח קניס לאלתר: **לבתר דשני מי איכא למירמ' [גלל] כלל.** והשתא דקים לן דטעמא דקנסא משום שבח הוא מיבעיא אי לאלתר קניס או כי מייתי שבח: **שיש בו רבית.** שכתוב בו שלוה ברבית: **קא מזקא.** עתיד להזיק: **עביד ליה שומא.** שם עליו נשך ועבר בלא תשימון (שמות כב): **לזעירי ודאי תנאי היא.** דליכא למימר דכ"ע לא קנסו דהא רבן שמעון קניס: **בהלכה ואין מורין כן קמיפלגי.** תנא קמא סבר הלכה דקנסו גופן ואין מורין כן והכי קאמר [הלכה] כל הקודם בהן זכה ואפי' גופן דיעבד ואי אתי מרישא לקמן לאימלוכי אמרינן ליה אסורין משום גזל: **אפקר חושלי.** שעורין קלופין ששטח איש אחד ברה"ר כדי שיתייבשו והפקירן רב הונא והורה שהקודם בהן זכה:
סליקוסתא

## תוספות

**תבנו** וקשו תנן משום דמשרקי. והא דמחייב מתני' בגללים אע"ג דלא שריק היינו משום דלית ביה שבחא ולא התירו להוציא בחנם: **דבר** שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו. מכאן יש להוכיח דל"ג כל הקודם בהן זכה גבי מלניע קוץ וזכוכית וגדר שנפלה לרה"ר דהתם ליכא שבחא: **שטר** שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית. נראה לר"י שר"מ קונס להפסיד החוב לגמרי אפי' בהודאה ועדות אחרת כדמשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דמשמע דאין גובה כלל [א] וכן משמע מדמדמי לקנסו גופו משום שבחו שמפסיד גוף הממון [ב] ואין להקשות דבפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם[ב]) מדמי הך דהכא דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי ההיא דשטרי חוב כר"מ והיכי מדמי דהכא מפסיד גוף המלוה [ג] והתם אינו מפסיד [ד] אלא השטר דמה שאין מפסיד שם אלא השטר לפי שלא היה עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל ברבית יש עבירה דהלואה ברבית אפי' בלא שטר אע"ג דאמרינן דמשעת כתיבה עבד ליה שומא בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה הקשה ריב"א [ה] אם יפסיד כל חובו לגמרי מלינו הלוה חוטא נשכר ואור"י דאין זה קושיא כי המלוה שמרויח קנסו בגוף מחמת השבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין לנו במה לקנוס [ו] שתחילתו על מנת לפרוע הוא לוה: **וחכמים** אומרים גובה את הקרן כו'. משמע שגובה ע"פ השטר אפי' ממשעבדי וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון אע"ג דאינם עדי חמס דאין מרויחין כלום הא קי"ל כאביי (סנהדרין דף כז.) דמי שאוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני לה בזה בורר (שם כד:) [ז] ה"נ לא תני לוה אלא בכלל מלוה [ח] איתיה כדמשמע [ט] התם בגמרא גבי מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית [י] ואין לומר דמיירי באין ניכר הרבית בשטר אלא כתוב סתמא פלוני חייב לפלוני מנה [יא] וסברו העדים שהכל קרן ואח"כ נודע שהוא [יב] רבית דבפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם[ג]) מתרץ ר' יוחנן עלה דההיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפילו תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ואי אין ניכר בשטר שיש בו רבית נמי לגזור שמא יגבה רבית במקום [יג] קרן ואין לומר שלכך הן כשרים שלא עשו שומא כיון שניכר מתוך השטר הרבית לא יבא לגבות הרבית על ידי שטר זה [יד] והא דתנן באיזהו נשך (שם עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כגון שאין ניכר הרבית מתוך השטר [טו] דהא אמרי' בשמעתין דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברים בלא תעשה וי"ל דלא תשימון עליו נשך לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו [טז] ולהכי לא מפסלי בהכי כדאמרינן (שם דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"נ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן צ"ל בשטרי חוב המוקדמים דיש מעמידין אותה כר"מ אבל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא מטעם קנס ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסים מחמת נפשות א"נ [יז] כגון שאמרו טעינו בשנת המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן אע"ג דקי"ל (כתובות דף ס:) כר' מאיר בגזירותיו דוקא הלכות גדולות כרבנן דר"מ מטעם זה במעוברת חבירו ומינקת חבירו (יבמות לו:) [יט] [עי' תוספות זבחים קד. ד"ה א"ר עקיבא]: **דמשעת** כתיבה עבד ליה שומא. תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מזקת עדותן ללוה והלא לא יגבו ב"ד הרבית ע"י שטר זה כיון שניכר בתוכו רבית: **לימא** כהני תנאי כו'. מכאן יש להוכיח דל"ג במתני' במילתיה דרשב"ג כל הקודם בהן זכה דאי גרסינן ליה הוה ליה לאתויי (ג) דעל כרחך רשב"ג אגופן נמי קניס דאי לאו הכי במאי פליג אתנא קמא וי"ל דהוי מצי לדחויי דכולה רשב"ג היא וה"ק שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' א"נ ס"ד דוקא אתבנו וקשו דאיכא שבחא טובא אבל שאר דברים לא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דכל המקלקלין שוין אפי' לית בהו אלא שבחא פורתא: **והדר** קאמר דאסורין משום גזל. ולא בעי למימר דאסורין משום גזל לאותו שקדם וזכה ורשב"ג קאמר דמותרין דאין סברא דליפלגו בהכי: **לזעירי** ודאי תנאי היא. [כ]דאין סברא לומר דפליגי בהלכה ומורין כן לענין שבחא דפשיטא דלכולי עלמא מורין:
וקתני

## עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:
לז ב מיי' פ"ו מהלכות גזילה הל' ה טוש"ע שם:
לח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
לט ד מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו ועי' במשנה למלך סמג לאוין קצו ועשין עג טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קסא סעיף יא:
מ ה טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א בהג"ה:

## רבינו חננאל

תבנו וקשו שני, אפי' ר' יהודה מודה שחייב משום דמשרקי, פי' שרגלי בני אדם מחליקין בהן, לפיכך חייב לדברי הכל. וכל הקודם בהן זכה. אמ' רב(א) זכה בין בגופן בין בשבחן. קנסו גופן אטו שבחן, והני מילי בדבר שיש בו שבח. זעירי אמ' בשבחן זכה, לא קנסו גופן משום שבחן. פי' סבר רב זה שהוציא התבן לרשו' הרבי' לישוף ברגלי בני אדם ולהשביח ולהיעשות זבל קנסוה אפי' בעיקר וכל הקודם זכה בכל. ורמינן גלל דמתני' דלא קתני כל הקודם זכה. ופריק תנא רישא בתבן וקש כל הקודם זכה והוא הדין לגלל. והתני אסור משום גזל. ופריק אכולהו, בין בתבן בין בגלל, קתני בברייתא אסורין משום גזל. כלומ' הברייתא חולקת על המשנה. ואמרי', והא לא תני הכי, וב(ב)הדיא תני בברייתא (תוספתא פ"ב הל' ז-ח) בתבן וקש מותרין משום גזל, ובגלל אסורין משום גזל. ופריק רב נחמן בר יצחק דבר שיש בו שבח כגון התבן שהשביח כי נעשה גלל וכיוצא בו קנסו גופן משום שבחן, דבר שאין בו שבח כגון גלל לא קנסו. ומיבעיא לן, רב דאמ' קנסו גופן משום שבחן לאלתר קניס בעת שהוציאו מיד הקודם בו זכה או אם נשאר ברשות הרבים זמן ונישף והשביח אחר כן הקודם בו זכה בגופו וכל שכן בשבחו, דקנסינן ליה משום דקילקל ברשות הרבים. ואתינן למיפשטה מדאמרי' גלל דלית ליה שבחא, ש"מ דמיד קנסוה, ודחי' לה. ואתינן לאוקמ' להא דרב ודזעירי כתנאי דתנן שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה כו', רב כר' מאיר וזעירי כחכמ'. ודחו ואמרי כל חד אמ' אנא לדברי הכל אמרי כו'. (פסק) וקיימ' לן כרב דכל דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו. מיהו כי קנסינן ליה מיד קנסינן ליה או לכי מייתי שיבחא קנסינן ליה, איבעיא להו ולא איפשיטא. וסוגייא דשמעתא כרב ריהטא. ותוב, הא אמ' רב הונא ורב אדא ותרווייהו משמיה דרב הלכה. מיהו הורה ואפקר חושלה כשמעתיה דא, הלכ' ומורין כן. רב הונא אמ' הלכ', אבל אין מורין כן. ואם התרו בהן דברי הכל הלכ' ומורין להן כל הקודם בהן זכה, כרב הונא דאפקר חושלא וכרב אדא דאפקר חליקוסתא.

## מסורת הש"ס

א) ב"מ עב. ב"ב לד:, ב) [ד"ה שטר], ג) ד"ה שטר,

## הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בשבחן במה שהשביחו: (ב) שם ד"ה מדקא איירינן וכו' הא לא שבח גלל: (ג) תום' ד"ה לימא וכו' הוה ליה לאתויי למתני' דע"כ רשב"ג:

## גליון הש"ס

גמ' אמר רנב"י גלל קרמית. תמוה לי לס"ד דלא מחלק בכך הו"ל למפרך ממתני' דלעיל דף יט ע"ב אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית הא הפירות נעשו הפקר וכל הקודם בהן זכה. ועי' לעיל כא ע"א תוס' ד"ה דרב סבר ולע"ג:

## מוסף רש"י

שטר שכתוב בו רבית. שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני (ב"מ עב.).

## מוסף תוס'

א. קרן דומיא דריבית. תוס' ב"מ עב ע"א ד"ה שטר. ב. הוא הדין דקניס בגוף המלוה. תוס' ב"מ שם. ג. לגמרי. תר"ת ור"א. ד. גוף המלוה מלגבות ע"פ עדים מבני חרי. תר"ת ור"א. ה. בתוס' ב"ב לד ע"ב ד"ה קונסין: ריב"ם. ו. כדי שיזהר. תוס' ב"ב שם. ז. להני עדים, במתניתין [ד]אלו הן הפסולים. רא"ש. ח. בריבית. רא"ש. ט. ברא"ש ובתוס' ב"ב שם: כדמפרש. י. וה"ה נמי דעדים בכלל. רא"ש. יא. וכללו הקרן עם הריבית. תוס' ב"מ שם. יב. בתוס' ב"ב שם: שהיה בו ריבית. יג. בתוס' ב"מ וב"ב: בתורת. יד. דכיון שהריבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דיודעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם ריבית. תוס' ב"מ שם. טו. ויודעים [ה]עדים שיש בו ריבית. תוס' ב"מ שם. טז. ולא בעדים. תוס' ב"מ שם. יז. יש לומר דהתם. תוס' ב"ב שם. יח. והכא קנס הוא. תוס' ב"מ שם. יט. דאם נשא יוציא, לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס, ודלא כר"מ דאמר לא יחזור עולמית, דהוי קנסא. תוס' ב"מ שם. כ. תימא, אמאי לא משני הכי לזעירי דכו"ע לא קנסו גופן משום שבחן והכא בהלכה ואין מורין כן אשבחן קמיפלגי, וי"ל. ר"פ.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

סליקוסתא בשלמא רב אדא בר אהבה כשמעתיה אלא רב הונא לימא הדר ביה [א]הנהו מותרין הוו: **מתני'** [ב]שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקי שני: **גמ'** אמר רבי יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר [א]נתקל פושע הוא וחייב אלא אפילו לרבנן דאמרי אנוס הוא ופטור הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לא היה לו לעמוד [ג]היה לו להזהיר ולא הזהיר ורבי יוחנן אמר כיון דלא היה לו לעמוד לא היה לו להזהיר דטריד תנן [ד]היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל קורה חייב מאי לאו שעמד לכתף דאורחיה הוא וקתני חייב דהוה ליה להזהיר לא [ה]כשעמד לפוש אבל עמד לכתף מאי [ו]פטור אדתני סיפא ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור לפלוג וליתני בדידה בד"א כשעמד לפוש אבל עמד לכתף פטור הא קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש כי קאמר לו לבעל חבית עמוד פטור ת"ש [ז]הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני ראשון חייב בנזקי שני ושני חייב בנזקי שלישי [ח]ואם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם ואם הזהירו זה את זה פטורין מאי לאו שלא היה להן לעמוד לא [ט]שהיה להן לעמוד אבל לא היה להם לעמוד מאי פטור אי הכי אדתני סיפא אם הזהירו זה את זה פטור לפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים שהיה להן לעמוד אבל לא היה להן לעמוד פטורין הא קמ"ל דאע"ג דהיה להן לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין [ג]אמר רבא [י]ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו ממה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליחייב אי נתקל לאו פושע הוא אפילו ראשון נמי ליפטר ראשון

**סליקוסתא.** פסולת עילורי תמרים שעשו מהן שכר. ל"א שמרי שכר תמרים ומנגבין אותן כעין יין קרוש ומאכילן לחמורים: **כשמעתיה.** דאמר הלכה ומורין כן: **מותרין הוו.** שהתרו כמה פעמים בבעלים: **שהיה לו לעמוד.** כלומר בהכי מתוקמא מתניתין ששהה בנפילתו כדי עמידה ולא עמד: **לכתף.** לתקן הקורה על כתיפו כדרך נושאי משאוי: **לפוש.** דמשונה הוא ואין רה"ר עשויה לכך: **והזגגין.** מוכרי כלי זכוכית: **ואם מחמת ראשון נפלו כולן.** לקמן מפרש: ה"ג

**וקתני חייב.** שהוה לו להזהיר אע"ג דטריד לכתף היה לו להזהיר וא"ת ומנליה דמשום שהיה לו להזהיר חייב דלמא משום דמוקמינן לקמן דרמי כשלדא וחייב משום דלא ה"ל למירמייה כשלדא וי"ל דכשלדא נמי דרכו כשמכתף וא"ת אי אורחיה אמאי הוה ליה להזהיר הא לקמן מוכח דאי לא רמי כשלדא פטור דאיבעי ליה לבעל חבית לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד בעל קורה וא"כ אפי' כשלדא נמי ליפטר הכא דאיבעי ליה לבעל חבית לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד כשלדא כיון דדרך המכתפין בכך וי"ל כיון דלפעמים מכתף ואין מניח כשלדא לא איבעי ליה לאזדהורי וא"ת כי מוקי לה נמי כשעמד לפוש אמאי חייב הא כיון דאיבעי ליה לאזדהורי במכתף בעומד לפוש נמי איבעי ליה לאזדהורי דמנא ידע אם עומד לכתף או לפוש ופושע הוא [א] וי"ל דמינכר שפיר אם עומד לפוש או לכתף [ב] הלכך כשעומד לפוש אין לאחרון ליזהר משלדא דלאו אורחיה כשלדא כשעומד לפוש הלכך ההוא דעמד פושע הוא אם לא יזהיר אבל כשעמד לכתף אורחיה הוא להניח כשלדא ואין לו להזהיר: **אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני.** לשון שני פי' בקונטרס מפי המורה וכן נראה לר"י עיקר והכי פירושו ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון ובנזקי גופו מחייב אף על ממונו דשני דהוי אדם המזיק ובנזקי ממונו מחייב אנזקי גופו דשני ולא על ממונו דקדירות הראשונות הוי בור ולא מחייב אכלים כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא ולפיכך חייב על נזק שממונו עושה [ג] אבל שני לא פשע בשלישי כל כך [ד] ומ"מ כשגוף השני הזיק אפי' בממון השלישי חייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אבל כשהזיק ממונו של שני אפילו גופו של שלישי פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס [ה] מיתיבי כולן פטורין על נזקי ממון אפילו ראשון אם הזיק ממונו אפילו את גוף השני ולא מצי אוקמה דברייתא כרבנן דאמרי נתקל אונס הוא דהוי ראשון נמי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ורבא כר"מ דאמר נתקל פושע הוא דקי"ל דברייתא ורבא לפרש הברייתא דקדרין וזגגין קאתו להכי ליכא למימר דפליגי ובקונט' פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע הוא ולא פליגי אלא במפקיר נזקיו [ו] אבל מכל מקום ה"ל לאוקמי ברייתא כרבנן דאית להו מפקיר נזקיו פטור ועוד דבהאומנים (ב"מ דף פג: ושם[ה]) משמע דליכא מאן דפליג אמאי דאוקימנא לעיל פלוגתא דנתקל פושע דקאמר התם וקי"ל דבנתקל פושע פליגי ומשני אלא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני [ז] והוא דהזיק בגופו אע"ג דאנוס מדפטר בברייתא כשהזיק ראשון בממונו מ"מ חייב על שהיה לו לעמוד או להזהיר ולא עמד והזהיר אבל שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו של שלישי ולא אממונו דגוף השני הוי בור משום דאנוס יותר מן הראשון ולכך מטעם שהיה לו לעמוד לא הוי אלא בור וראשון שאין אנוס כל כך [ח] אע"ג דבאונס זה מפטר אדם המזיק כדמשמע בהאומניס כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד חשיב ליה אדם המזיק אע"פ שזה דוחק [ט] אין לחוש כיון דלא קאי מסקנא הכי א"נ י"ל דרבא סבירא ליה בנתקל פושע כר"מ ולכך הראשון הוי אדם המזיק ולא בור [י] מ"מ פטר ליה בברייתא אנזקי ממונו משום דסבר מפקיר נזקיו פטור אפילו אחר נפילת פשיעה אע"ג דרבא סבר כר"מ [יא] בהא [יב] לא סבר כר"מ [יג] ופריך הניחא [יד] לשמואל אלא לרב אמאי חשיב ליה להאי שני בור תרגמה רב אדא כגון שהוזקו כליס בכליס והשתא הדר ביה ובא ליישב הברייתא ללישנא קמא דרבא [טו] וכולן חייבין על נזקי גופו שגופו הזיק את ממונו ופטורין על נזקי ממונו [טז] שממון הזיק את הממון ואע"ג דנתקל פושע הוא מ"מ הוי ממונו בור ופטור על כלי שני אבל כשהזיק ממונו את הגוף הראשון חייב והשני פטור וגרס ברישא האי בירא לאו אנא כריתיה ובהלא אמר רבא גרסינן ה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכליס ולשון ראשון פ"ה והיא גירסת ר"ח אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני [יז] כשהוזקו בגופו של ראשון כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא לר"מ דמנפשיה נפיל והוי אדם המזיק ולרבנן משום שהיה לו לעמוד ולהזהיר ושני חייב בנזקי גופו של שלישי [יח] אבל לא בנזקי ממונו של שלישי כדמסיק דאגופו של שלישי מחייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכליס ופריך [יט] ראשון נמי נחשב גופו בור ויפטר על ממון השני ומשני ראשון מנפשיה נפיל וה"ל פושע לר"מ ולרבנן משום דה"ל להזהיר לרב נחמן ולרבי יוחנן היה לו לעמוד אע"ג דלרבנן שניהס אנוסין מ"מ הראשון שאין אנוס כ"כ הוי [כ] אדם המזיק מטעם שהיה לו לעמוד או להזהיר והשני שהוא אנוס יותר אין נחשב מטעם זה כ"א בור ולפי זה הו"מ למפרך השתא הניחא לשמואל [א] כדאמרינן לקמן מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן של נזקין [כא] וחוזר בו רבא מתוך קושיא זו ותימה דלישני דגופו וממונו אמזיקין קאי וחייבין אנזקי [כב] גופו דראשון מטעם אדם המזיק וגופו של שני משום בור ופטור אנזקי שממונו הזיק כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא והוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס [כג] אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון אם הזיק בגוף השני יש ספרים שכתוב בהן בהדיא בין איתזק מגופו בין איתזק ממממונו [כד] שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו דשני משום שהיה לו לעמוד אבל לא בנזקי ממונו דשני [כה] דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה דאנוס היה [כו] שהראשון גרם לו ליפול [כז] אבל ראשון ודאי פושע הוא ולהכי קתני בברייתא וכולן פטורין על נזקי ממונן פי' על ניזוקין שגוף הראשון נמי נחשב בור כיון שלא הזיקו בידים וקשה כיון דפושע הוא [כח] אמאי פטור כשגופו הזיק ממון השני ואע"פ שאין מזיק בידים אין לו ליחשב בור דהתנן אם עמד בעל קורה חייב בחבית של חבירו אלמא חשיב אדם

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט:], ב) עיין במהרש"א, ג) [ד"ה וסבר],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר רבא וכו' כדאמרינן לקמן. נ"ב נ"ל כדפריך:

מוסף רש"י

סליקוסתא. עשב שהוא נאה למראה ולהריח. (שבת נ:).

מוסף תוס'

א. בעל החבית. ר"פ. ב. דנושאי המשאוי המהלכין זה אחר זה, האחרון רואה גופו של ראשון המהלך לפניו אבל אינו רואה המשאוי שעליו, ובגופו ניכר אי עומד לפוש או לכתף. הרא"ש בשיטמ"ק. ג. אף אם הפקירה, דהו"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה. רא"ש. ד. [ד]ודאי לאו פושע הוא בנפילתו דהא ודאי מחמת ראשון נפל, והא דנתקל פושע הוא היינו היכא שנפל מאיליו בלא שום מכשול לפניו. ר"פ. ה. שהרי היה אנוס בנפילה כדפירשתי. ר"פ. ו. ורבא אמר למילתיה אף כרבנן. ר"פ. ז. דגופו וממונו שהזכיר לאו אמזיקין קאי כו' אלא אניזוקין. רא"ש. פירוש, ודאי גם ראשון מיפטר כשממונו מזיק דלאו פושע הוא לרבנן והו"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס, והכי הוא דאיכא לפלוגי בין ראשון לשני דראשון חייב. ר"פ. ח. דמנפשיה נפל. ר"פ. ט. דסוף סוף כיון שנתקל לאו פושע הוא א"כ גם הראשון לא פשע אלא במה שהיה לו לעמוד, וההיא פשיעה איכא בשני כמו בראשון, וא"כ מאי שנא שני מראשון, מיהו. ר"פ. י. דפושע הוא בנפילה [ושני נחשב בור משום דאנוס הוא בנפילה, ואע"ג דמ"מ פושע הוא דהיה לו לעמוד ולא עמד מ"מ אותה פשיעה לא מהניא אלא לאחשוביה בור], דכיון דפשיעת הראשון ופשיעת השני מתרי טעמי נינהו יש לחלק. ר"פ. יא. בנתקל פושע. ר"פ. יב. [ד]מפקיר נזקיו. ר"פ. יג. אבל שני נתקל לאו פושע הוא, דאנוס הוא בנפילתו, א"כ דינו כבור דפטור בו כלים וחייב בו כשהזיק גופו של שלישי. ר"פ. יד. הא דחשבית גוף השני בור. ר"פ. טו. לאו כשהזיק ממון הראשון גוף השני, דהא ודאי מחייב, אלא. ר"פ. טז. דגופו וממונו שהזכיר רבא בדבריו אמזיקין קיימי. רא"ש. יז. פירוש, גופו וממונו אנזוקין קאי. ר"פ. יח. כשגוף השני הזיק גוף השלישי. ר"פ. יט. אי נתקל פושע הוא ולכך נחשב הראשון אדם המזיק, אפי' שני נמי, ואי לאו פושע. ר"פ. כ. פושע טפי וחשיב. ר"פ. כא. בר"פ: של ניזוקין. כב. גופן, כלומר. ר"פ. כג. [ו]י"ל דרבא קאי אברייתא דלעיל א"כ בחד גוונא איירי. ר"פ. כד. ודוקא אגופו דשני, אבל אממונו דשני פטור הראשון אף כי הוזק מגופו דראשון, דגוף הראשון נמי נחשב בור ופטור על הכלים, כדקתני בברייתא ופטורים על נזקי ממונם. ר"פ. כה. ואף כי הזיק נמי גוף דשלישי. ר"פ. כו. בנפילה. ר"פ. כז. והו"ל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס. ר"פ. כח. הראשון. ר"פ.

עין משפט נר מצוה

מא א טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א בהג"ה:
מב ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף א:
מג ג ש"ע שם בהג"ה:
מד ד ה ו מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף ג:
מה ז מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י ועיין במ"מ ובל"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ג:
מו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
מז ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

מתני'. שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון כו'. אמ' ר' יוחנן לא תימ' מתני' ר' מאיר היא דאמ' נתקל פושע הוא ומשום הכי חייב, אלא אפי' רבנן דאמ' נתקל אנוס הוא, הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד. ורב נחמן בר יצחק אמ' אפי' נשבר ואינו יכול לעמוד חייב שהיה לו להזהיר לבאין אחריו. ר' יוחנן אמ' כיון שנשבר ואינו יכול לעמוד טרוד הוא להזהיר. תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו', וקתני חייב דהוה ליה להזהיר ולא הזהיר, מאי לאו כשעמד לכתף, לתקן המשאוי על כתיפו. ואע"פ שהוא טרוד אמרי' היה לו להזהיר, קשיא לר' יוחנן. ופריק, כשעמד לנוח שאינו טרוד, ואע"פ שעמד ליפוש כי אמ' לבעל החבית עמוד פטור. ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל כו'. ופריק ר' יוחנן בהא נמי אע"פ שהיה להם לעמוד ולא עמדו כי הזהירו זה את זה פטורין, ודברין פשוטין הן. אמ' רבא נתקל ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו, שני חייב בנזקי שלישי כו'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות